

بررسی علل مهاجرت روستانشینان

دکتر سیاوش دهقان‌نیا (۱)

مقدمه:

مسئله مهاجرت روستائیان از دهات محل سکونت خود یکی از مسائلی است که در سالهای اخیر با سرعت بی سابقه‌ای پیش رفته و مشکلات زیادی در امر تولیدات کشاورزی بوجود آورده است. قلت درآمد زارعین از فعالیت های کشاورزی، کمبود نیروی انسانی کافی برای انجام امور کشاورزی، عدم امکان ماشین‌کردن کشاورزی بخاطر کمی وسعت اراضی و احتیاج بسرمایه گذاری زیاد و بالا بودن سطح دستمزد از جمله عواملی هستند که تولیدات کشاورزی را تهدید مینمایند. هم اکنون در اکثر مناطق روستائی ایران فعالیت کشاورزی با کمبود کارگر مواجه است. علت این امر از یکطرف عدم امکان پرداخت دستمزد کارگران کشاورزی در سطح سایر مشاغل و از طرف دیگر سنگین بودن کار کشاورزی در مقایسه با سایر فعالیتها است. در سالهای اخیر سیاست دولت در جهت توسعه کشاورزی کشور بر این پایه استوار بوده است که حتی الامکان از فشار جمعیت روی اراضی محدود زیر کشت کاسته شود تا برای

۱- استادیار دانشکده کشاورزی دانشگاه فردوسی

مقدمه

انگیزه انجام بررسی
تشریح موقعیت دهات مورد بررسی
خصوصیات جمعیتی
وسعت اراضی
منابع آب
وضع مالکیت اراضی
نوع تولیدات و میزان عملکرد محصول
درآمد خالص سالانه
مقایسه درآمد خالص سالانه هر زارع از فعالیت کشاورزی با
درآمد حاصل از کار در سایر مشاغل
نتیجه گیری
پیشنهاد
منابع

افرادی که در بخش کشاورزی باقی می‌مانند امکان برخورداری از درآمد بیشتر فراهم گردد و کم کاری و بیکاری تقلیل یابد. مسلماً این سیاست از آنجا سرچشمه میگیرد که لازمه هر اقتصاد سالم و پیشرفته آنستکه درصد نیروی انسانی شاغل در هر یک از بخشهای اقتصادی با سهم آن بخش از درآمد ملی تعادل معقول و منطقی داشته باشد. بطوریکه آمار کشاورزی نشان میدهد متجاوز از ۶۰٪ واحدهای بهره برداری کشاورزی کمتر از ۵ هکتار میباشد. این رقم مؤید این واقعیت است که بخش قابل توجهی از بهره برداریهای کشاورزی کوچک و غیراقتصادی است و مالا نمیتواند سطح زندگی مطلوبی را برای کشاورزان تامین نماید. چنانچه براساس آمار برداری سال ۱۳۴۵ اراضی زیر کشت را بر تعداد جمعیت روستائی کشور جهت تعیین میزان سرانه زمین تقسیم کنیم رقم ۰/۴۲ هکتار (۰/۱۷ اراضی آبی و ۰/۲۵ اراضی دیم) بدست میآید که خود تا اندازه ای معرف سطح زندگی جمعیت بخش کشاورزی است. بدین ترتیب این امیدواری هست که با مهاجرت و انتقال نیروی فعال روستائی به هدف این سیاست نزدیک بشویم ولی اکنون مسئله دیگری مطرح میشود که با هدف این سیاست مغایرت دارد و آن کاهش تولیدات کشاورزی است. همزمان با اعمال این سیاست انتظار میرفت که بتوان فعالیت‌های کشاورزی را ماشینی نمود تا با بهره گیری از ماشین و وسایل فنی کمبود کارگر جبران شود ولی استفاده از ماشین آلات در امر تولیدات کشاورزی با سرعت انتقال و مهاجرت نیروی انسانی که در اثر رشد اقتصادی سایر بخشها بوجود آمده است هماهنگ نمیشد و نتیجتاً تا زمانیکه امکانات مادی اجازه ندهد که ماشین جانشین نیروی انسانی گردد فعالیت کشاورزی با مشکل مواجه خواهد بود و مالا میزان تولید اگر پس روی نکند لااقل پیش روی هم نخواهد داشت. بمنظور شناخت علل مهاجرت

روستائیان یک بررسی در چند روستای تابعه بخش کردیان شهرستان جهرم در استان فارس انجام گردید که ذیلاً بشرح نتایج آن پرداخته میشود.

انگیزه انجام بررسی

در مسافرتی که اخیراً نگارنده بمنطقه مورد مطالعه نمود با تعدادی از زارعین روستاهای قطب‌آباد، دهبیز و بابا عرب در زمینه وضع کشاورزی و تولیدات کشاورزی منطقه مذکور گفتگو نمود تا با مسائل آنها آشنائی حاصل کند. کمبود کارگر برای انجام عملیات زراعی، بالا بودن سطح دستمزد، وبالآخره افزایش نسبی هزینه تولید از اهم مشکلاتی بود که کشاورزان این روستاها با آن مواجه بودند. نویسنده برانگیخته شد تا این مسائل را با کنجکاوئی بیشتری دنبال نماید. بدین ترتیب بامراجعات متعدد و با انجام مصاحبه و مشاهدات عینی و با استفاده از صورتحسابهای موجود اطلاعات و ارقام مورد نیاز جمع آوری گردید و نتیجه آن مطالبی است که در این مقاله از نظرتان خواهد گذشت.

تشریح موقعیت دهات مورد بررسی

سه روستای قطب‌آباد، دهبیز و بابا عرب از توابع بخش کردیان هستند و در ۱۸۰ کیلومتری جنوب شیراز در مسیر جاده اسفالته شیراز - جهرم قرار دارند، فاصله روستاهای مذکور تا مرکز شهرستان جهرم به ترتیب ۱۸، ۲۴، و ۳۰ کیلومتر میباشد. روستاهای مورد بحث هر کدام از یکدیگر شش کیلومتر فاصله دارند، روستای قطب‌آباد مرکز بخش کردیان است.

منطقه کردیان از نظر شرایط آب و هوایی گرمسیری

خشک می باشد و میزان بارندگی متوسط سالیانه در حدود ۱۵۰ تا ۲۰۰ میلیمتر است .

وسعت اراضی

وسعت اراضی روستای قطب آباد ۲۶۶۵ هکتار، دهبزیر ۱۰۵۵ هکتار و باباعرب ۹۶۰ هکتار می باشد . از نظر مرغوبیت و حاصلخیزی اراضی دهات مذکور بر اساس مطالعات نیمه تفضیلی اداره خاکشناسی استان فارس جزء کلاسه ۳ و ۲ و ۱ میباشند ، بنابراین از لحاظ قابلیت کشت و زرع جزء اراضی مرغوب بشمار می آیند و تنها عامل محدود کننده زراعت کمبود آب است . طبق اظهار زارعین قسمتی از اراضی قطب آباد با وجود اینکه از لحاظ زراعتی بسیار مرغوب است ولی بعلت فاصله زیاد تا محل شبکه آبرسانی (باصطلاح محلی سرآب نبودن) مدت ها است بزیرکشت برده نمی شود . در جدول شماره ۲ اراضی روستاهای مورد مطالعه به تفکیک اراضی آبی و دیم اراضی زیرباغات و اراضی بایر نشان داده شده است .

خصوصیات جمعیتی

جمعیت روستاهای قطب آباد ، دهبزیر و باباعرب بترتیب

۱۱۰ ، ۴۰۰۰ ، ۱۸۰۰ و ۱۵۰۰ نفر میباشند که در ۸۰۰ خانوار (۱۱۰ خانوار زارع و ۶۹۰ خانوار خوش نشین) ، ۳۶۰ خانوار (۷۲ خانوار زارع و ۲۸۸ خانوار خوش نشین) و ۳۰۰ خانوار (۴۸ خانوار زارع و ۲۵۲ خانوار خوش نشین) متمرکز هستند . درصد باسوادان و گروه سنی ۷ سال ببالا در قریه قطب آباد ۳۱% دهبزیر ۲۹% و باباعرب ۲۷% است . در جدول شماره ۱ خصوصیات جمعیتی روستاهای مورد بحث منعکس گردیده است .

جدول ۱ : خصوصیات جمعیتی دهات مورد مطالعه

نام ده	تعداد خانوارها		کل جمعیت (نفر)	نیروی انسانی فعال (نفر)	نیروی انسانی مردان (نفر)	درصد باسوادان در گروه سنی ۷ سال ببالا
	خوش نشین	زارع				
قطب آباد	۶۹۰	۱۱۰	۴۰۰۰	۱۸۸۰	۹۲۱	۳۱
دهبزیر	۲۸۸	۷۲	۱۸۰۰	۸۴۶	۴۲۳	۲۹
باباعرب	۲۵۲	۴۸	۱۵۰۰	۵۰۵	۲۵۸	۲۷

جدول ۲: وسعت اراضی دهات مورد مطالعه

نام ده	مساحت اراضی مزروعی به هکتار		اراضی تحت باغات (هکتار)	اراضی بایر (هکتار)	کل اراضی (هکتار)
	آبی	دیم			
	زیرکشت	آیش			
قطب آباد	۳۰۰	۱۷۰۰	۱۵	۱۵۰	۲۶۶۵
دهزیر	۲۴۰	۶۶۰	۲۵	۵۰	۱۰۵۵
باباعرب	۲۶۰	۶۰۰	۴۰	-	۹۶۰

منابع آب

مقدار زیادی آب در اثر تبخیر بهدر برود. سابق بر این رسم چنین بوده است که در اوایل بهار هر سال نهرهای آبرسانی از محل چشمه تا محل اراضی زراعتی لایروبی شود ولی بعد از اجرای قانون اصلاحات اراضی و اضافه شدن تعداد مالکین و عدم علاقمندی و بی توجهی عملیات لایروبی چند سال یکبار انجام میشود که خود در تلف شدن بیشتر آب نقش موثری را ایفا مینماید.

وضع مالکیت اراضی:

قبل از اجرای قانون اصلاحات ارضی مالکیت اراضی باحقابه مربوطه در اختیار خرده مالکین بود. نهاد مالکی با متشکل نمودن زارعین در گروههای کار بصورت "حراسه" تولید

منبع اصلی تامین آب زراعتی روستاهای قطب آباد، دهزیر و بابا عرب در حال حاضر یکرشته چشمه بنام بخون میباشد که در سه کیلومتری قریه بابا عرب قرار دارد. حق آبه چشمه بخون متعلق به قریه باباعرب، متعلق بقریه دهزیر و بقیه متعلق بقریه قطب آباد میباشد. بدین ترتیب سهم حق آبه قریه قطب آباد از چشمه بخون ۲ برابر هر یک از قراء دهزیر و بابا عرب میباشد. بعلت اختلاف سطح چشمه از اراضی زراعتی قراء مذکور آب بخوبی بر اراضی زراعتی این روستاها مسلط است. همانطوریکه اشاره گردید چشمه فوق الذکر از روستاهای بابا عرب ۳ کیلومتر و از روستاهای دهزیر ۹ کیلومتر و از روستای قطب آباد ۱۵ کیلومتر فاصله دارد و این مسافت زیاد باعث میشود تا اولاً "هزینه لایروبی نهرها نسبتاً" گران تمام شود و از طرفی دیگر در فصول تابستان و پائیز

را سرپرستی میکرد و بخشی از محصول را بعنوان بهره مالکانه دریافت مینمود. با اجرای مراحل اول، دوم و سوم قانون اصلاحات ارضی، اراضی آبی و دیم باحقابه مربوطه به نسبت بهره مالکانه بین زارعین صاحب نسق و مالکین تقسیم گردید بطوریکه میزان اراضی تحت تملک هر زارع در قریه قطب آباد ۱۵ هکتار در قریه دهبزیر ۸ هکتار و در قریه بابا عرب ۶ هکتار بالغ گردید. در جدول شماره ۳ اراضی تحت تملک هر زارع به تفکیک دهات و میزان اراضی زیر کشت سالیانه هر زارع مشخص گردیده است.

میزان عملکرد گندم و جو در هکتار در سالهای پربارندگی تا حداکثر ۳ تن هم میرسد ولی در سالهای کم بارندگی میزان عملکرد از ۹۰۰ تا ۱۰۰۰ کیلوگرم هکتار تجاوز نمیکند. عملکرد پنبه نیز در حدود ۱ تا حداکثر ۱/۵ تن در هکتار میباشد. در جدول ۴ نوع محصول، میزان متوسط عملکرد و هزینه و درآمد یک هکتار محصولات مختلف نشان داده شده است.

جدول ۳ اراضی تحت تمک و سطح زیر کشت سالیانه هر زارع به تفکیک دهات

نام ده	کل سطح زیر کشت		جمع	اراضی تحت تملک هر زارع		صاحب نسق (هکتار)
	شتوی (هکتار)	صیفی (هکتار)		شتوی (هکتار)	صیفی (هکتار)	
قطب آباد	۲۴۰	۶۰	۳۰۰	۱۵	۱/۲	۰/۵
دهبزیر	۱۹۰	۵۰	۲۴۰	۸	۱/۱	۰/۵
بابا عرب	۲۰۰	۶۰	۲۶۰	۶	۲/۰	۰/۶

نوع تولیدات و میزان عملکرد محصول

طبق سنت متداول در روستاهای مورد بررسی گندم و جو بعنوان شتوی و پنبه بعنوان صیفی کشت میشود و در موارد استثنائی کشت تنباکو نیز در سطحی بسیار ناچیز متداول است.

جدول ۴ نوع محصول ، میزان عملکرد و هزینه و درآمد یک هکتار محصولات مختلف

نوع محصول	میزان عملکرد (تن)	قیمت هر تن (ریال)	درآمد ناخالص (ریال)	هزینه تولید (ریال)	درآمد خالص (ریال)
گندم	۲/۲	۱۰۰۰۰	۲۲۰۰۰	۱۵۷۵۰	۶۲۵۰
جو	۲/۱	۹۰۰۰	۱۸۹۰۰	۱۵۱۷۵	۳۷۲۵
پنبه	۱/۲	۳۸۰۰۰*	۴۵۶۰۰	۳۳۵۰۰	۱۲۱۰۰

* قیمت پنبه بر مبنای قیمت سال ۱۳۵۵ در نظر گرفته شده در حالیکه قیمت هر تن پنبه در سال جاری طبق مضمّن بازار در حدود ۱۸۰۰۰ ریال است و نتیجتاً " زراعت این محصول در سال جاری برای زارعین پنبه کاربازیان تواءم خواهد بود .

هزینه کاشت ، داشت و برداشت محصولات گندم ، جو و پنبه به تفکیک در جدول ۵ منعکس گردیده است .

جدول ۵: انواع هزینه‌های مربوط بزرعت یک هکتار گندم، جو و پنبه در منطقه

مورد بررسی بر اساس قیمت‌های سال ۱۳۵۶

ردیف	نوع هزینه	هزینه گندمکاری (ریال)	هزینه جوکاری (ریال)	هزینه پنبه کاری (ریال)
۱	شخم	۸۵۰	۸۵۰	۸۵۰
۲	دیسک	۵۰۰	۵۰۰	۵۰۰
۳	بذر	۱۱۰۰	۹۹۰	۱۴۰۰
۴	بذر پاشی (یک کارگر)	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
۵	کود شیمیائی	۲۱۰۰	۲۱۰۰	۳۱۵۰
۶	کود پاشی	۴۰۰	۴۰۰	۴۰۰
۷	کرت بندی	۳۲۰۰	۳۲۰۰	۳۶۰۰
۸	خاک آب در پائیز (۱/۵ کارگر)	۶۰۰	۶۰۰	-
۹	مرمت آب بردگیهای زمین	۲۰۰	۲۰۰	۲۰۰۰
۱۰	ماله کشی	۶۰۰	۶۰۰	۶۰۰
۱۱	آبیاری (گندم و جو ۵ بار، پنبه ۱۵ بار)	۲۰۰۰	۲۰۰۰	۹۰۰۰
۱۲	لاژیوی انهار آبرسانی	۳۰۰	۳۰۰	۳۰۰
۱۳	کرایه حمل بذر و کود	۲۰۰	۲۰۰	۳۰۰
۱۴	وجین و تنک کردن	-	-	۳۰۰۰
۱۵	هزینه برداشت محصول	۳۳۰۰	۲۸۳۵	۸۰۰۰
	جمع کل هزینه ها	۱۵۷۵۰	۱۵۱۷۵	۳۳۵۰۰

برای مرمت آب بردگیهای زمین در زراعت گندم و جو هر کدام ۱/۵ کارگر و در زراعت پنبه ۴ کارگر مورد نیاز بوده است. برداشت محصول گندم و جو بوسیله کمباین کرایه در مقابل پرداخت ۱۵٪ عملکرد محصول و در زراعت پنبه بوسیله کارگر انجام شده است.

توضیح: عملیات شخم و دیسک بوسیله تراکتور کرایه صورت میگیرد، میزان بذر گندم و جو ۱۱۰ کیلو، پنبه ۱۰۰ کیلو در هکتار میباشد. برای انجام عملیات بذرپاشی و کودپاشی هر کدام یک کارگر در نظر گرفته شده، میزان کود مصرفی در زراعت غلات ۲۰۰ کیلو و در زراعت پنبه ۳۰۰ کیلو بوده است.

جدول ۶ متوسط درآمد خالص سالیانه هر زارع از فعالیت زراعی در دهات مورد بررسی

نام ده	نوع محصول	سطح زیر کشت هر زارع (هکتار)	درآمد خالص هر هکتار (ریال)	درآمد خالص سالیانه هر زارع با احتساب دستمزد (ریال)	درآمد خالص سالیانه هر زارع بدون احتساب دستمزد (ریال)	سهم دستمزد از کل درآمد خالص بر حسب %
قطب آباد	گندم	۰/۸	۶۲۵۰	۵۰۰۰	۱۱۱۶۰	۵۵/۲۰
	جو	۰/۴	۳۷۲۵	۱۴۹۰	۴۵۷۰	۶۷/۴۰
	پنبه	۰/۵	۱۲۱۰۰	۶۰۵۰	۱۹۷۰۰	۶۹/۲۹
	جمع	۱/۷	-	۱۲۵۴۰	۳۵۴۳۰	۶۴/۶۱
دهزیر	گندم	۰/۷	۶۲۵۰	۴۳۷۵	۹۷۶۵	۵۵/۲۰
	جو	۰/۴	۳۷۲۵	۱۴۹۰	۴۵۷۰	۶۷/۴۰
	پنبه	۰/۵	۱۲۱۰۰	۶۰۵۰	۱۹۷۰۰	۶۹/۶۰
	جمع	۱/۶	-	۱۱۹۱۵	۳۴۰۳۵	۶۵/۰۰
باباعرب	گندم	۱/۲	۶۲۵۰	۷۵۰۰	۱۹۷۴۰	۵۵/۲۰
	جو	۰/۸	۳۷۲۵	۲۹۸۰	۹۱۴۰	۶۷/۴۰
	پنبه	۰/۶	۱۲۱۰۰	۷۲۶۰	۲۳۴۴۰	۶۹/۰۳
	جمع	۲/۶	-	۱۷۷۴۰	۴۹۳۲۰	۶۴/۰۴

درآمدخالص سالیانه

در جدول شماره ۶ با در نظر گرفتن سطح زیر کشت سالیانه هر زارع، هزینه تولید و قیمت محصول، درآمد خالص هر زارع از فعالیت زراعی محاسبه گردیده است. همانطوریکه از جدول مزبور نیز مشهود است، درآمد خالص زارع یکبار با احتساب هزینه دستمزد و یکبار بدون احتساب هزینه دستمزد کارگر محاسبه شده است. با مقایسه این دو رقم مشخص میگردد که بخش عمده‌ای از هزینه تولید مربوط به هزینه دستمزد است، بنابراین چنانچه زارعین بتوانند امور کارگری فعالیتهای زراعی را شخصا انجام دهند، امکان صرفه جوئی در ۱/۵٪ کل هزینه های تولید پنبه و حدود ۵۰٪ کل هزینه تولید گندم و جو برای آنها فراهم خواهد بود.

مقایسه درآمدخالص سالیانه هر زارع از فعالیت کشاورزی با درآمد حاصل از کار در سایر مشاغل:

با توجه باینکه درآمد حاصل از فعالیتهای زراعی هر زارع در روستاهای قطب آباد، دهبیر و بابا عرب طبق جدول ۶ بین ۳۵۰۰۰ تا ۵۰۰۰۰ ریال در سال نوسان دارد و در هیچ مورد از رقم ۵۰۰۰۰ ریال تجاوز نمی نماید، میتوان نتیجه گرفت که این درآمد در شرایط فعلی برای تامین زندگی یک خانوار کافی نخواهد بود. بخصوص اینکه امکان اشتغال باکسب درآمد بیشتر در سایر فعالیتهای غیر کشاورزی برای افراد گروه فعال این روستاها فراهم است. دستمزد روزانه یک کارگر ساده در فعالیتهای ساختمانی،

راهسازی، کارخانه ذوب آهن اصفهان و یا در سایر مشاغل دولتی در منطقه مذکور حدود ۶۰۰ تا ۸۰۰ ریال میباشد. چنانچه یک زارع بعنوان کارگر معمولی در یکی از مشاغل فوق الذکر سالیانه فقط ۳۰۰ روز کار کند درآمد حاصل از کار سالیانه وی بالغ بر ۱۸۰۰۰۰ تا ۲۴۰۰۰۰ ریال میگردد، که این رقم به تنهایی معادل ۴ تا ۵ برابر درآمدی است که از فعالیت کشاورزی بدست میآورد. علاوه بر این برای کارگران این منطقه امکان اشتغال در مناطق شیخ نشین خلیج فارس نیز فراهم است. بر اساس اطلاعات جمع آوری شده درآمد حاصل از کار هر کارگر در منطقه خلیج فارس پس از کسر هزینه های خورد و خوراک، مسکن و پوشاک هر شش ماه برابر ۱۸۰۰۰۰ ریال و در سال معادل ۳۶۰۰۰۰ ریال میباشد که این رقم هنوز از درآمد حاصل از کار در منطقه نیز بیشتر است. بنابراین جای تعجب نیست چنانچه زارعین نسق زراعی خود را ترک نموده و بفعالیتهای غیر کشاورزی اشتغال ورزند.

نتیجه گیری

همانطوریکه اشاره گردید چون هدف از انجام این بررسی شناخت علل کمبود کارگر برای انجام امور کشاورزی در اثر مهاجرت روستائیان منطقه مورد مطالعه میباشد بنابراین به تشریح نتایج بررسی پرداخته میشود.

۱- یکی از دلایل اصلی عدم رغبت زارعین بادامه فعالیت کشاورزی کمی درآمد است زیرا همانگونه که تشریح گردید درآمد حاصل از کار در فعالیتهای غیر کشاورزی در مواردی ۴ تا ۵ برابر و در موارد دیگر حتی ۸ تا ۱۰ برابر درآمد حاصل از فعالیت کشاورزی میباشد. بدین ترتیب تردیدی نخواهد بود

پیشنهاده

همانطوریکه قبلاً "اشاره گردید یکی از هدفهای سیاست کشاورزی ایران کاهش فشار جمعیت روی اراضی محدود زراعتی است، بنظر میرسد که دولت در پیشبردهد هدف این سیاست موفق شود. ولی بموازات آن یکی دیگر از هدفهای سیاست کشاورزی ایران توسعه کشاورزی، افزایش تولیدات کشاورزی و بالاخره تامین درآمد معقول برای افرادی است که در بخش کشاورزی باقی میمانند. در موفقیت این هدف تاکنون جای تردید است و چنانچه ادامه حیات و احیای کشاورزی بعنوان یکی از هدفهای کلی توسعه اقتصادی مملکت تلقی گردد میبایست برای افزایش تولیدات کشاورزی و افرادی که در بخش کشاورزی باقی خواهند ماند فکر اساسی بشود. یکی از سیاست هائی که در ممالک مختلف پیشرفته جهان نیز اعمال میشود حمایت دولت از کشاورزی است. در کشورهای مختلف نحوه کمک دولت گوناگون است. در برخی کشورها با پرداخت وامهای طویل المدت و ارزان بهره و در برخی دیگر با کمک های مادی بلاعوض و یا با قائل شدن تخفیف در قیمت وسائل و عوامل مورد نیاز کشاورزان مانند تخفیف در قیمت خرید کازوئیل یا کود شیمیائی و یا ماشین آلات کشاورزی و غیره و در اغلب موارد با تثبیت قیمت فرآورده های کشاورزی از تولیدات داخلی حمایت میشود و سعی بر این است که هزینه تولیدات کشاورزی در سطح پائین نگهداشته شود. دولت امریکا در سال ۱۹۷۳ حدود ۷ میلیون دلار به بخش کشاورزی کمک نموده است این رقم معادل ۴۰٪ کل درآمد کشاورزی آن مملکت بوده است، زارعین پنبه کار ایرانی در سال ۱۳۵۵ هر تن پنبه را بقیمت ۳۸۰۰۰ ریال بفروش رسانده اند در حالیکه امسال با هزینه تولید بیشتر ناچارند

که زارعین بمنظور کسب درآمد بیشتر درآینده نیز چنانچه روند توسعه بهمین منوال ادامه یابد نسق زراعتی خود را ترک خواهند کرد و مسئله کمبود کارگر و مهاجرت روستائیان حل نخواهد شد.

۲- براساس اطلاعات کسب شده حدود ۴۰٪ زارعین با اجازه دادن اراضی خود بزارعین دیگر به مناطق شیخ نشین خلیج فارس مهاجرت مینمایند. این رقم در مورد خوش نشین های گروه سنی ۱۸ تا ۵۰ سال به ۶۰٪ میرسد. ۹۰٪ روستائیان علت این امر را تفاوت فاحش دستمزد در مناطق مذکور میدانند.

۳- ۴۷٪ زارعینی که مورد پرسش و مصاحبه قرار گرفته اند علت مهاجرت و ترک نسق زراعی را مشکل بودن کار کشاورزی در مقایسه با سایر مشاغل میدانند.

۴- نزدیک به ۸۵٪ زارعین در مقابل این پرسش که آیا فرزندان شما حاضر به ادامه فعالیت کشاورزی و امرار معاش از طریق کشاورزی هستند جواب منفی داده اند. و این بدان معنی است که نسل جوان درآینده از قبول این حرفه خودداری خواهند کرد و بهمین جهت برای آموختن حرفه های جدید بخصوص حرفه های فنی روانه شهرها میگردند و این هشدار است برای ادامه حیات کشاورزی.

۵- موضوع دیگری که در این بررسی جالب بنظر میرسد این است که تنها افراد مسن یعنی آنهایی که از ۵۰ سال بالا دارند در امر کشاورزی فعالیت میکنند و این نیز موعید این واقعیت است که نسل جوان روستائی بشهر گرائی تمایل زیادی نشان میدهند و حاضر به قبول مسئولیت کشاورزی نیستند.

۶- یکی دیگر از علل کمبود کارگر برای فعالیت کشاورزی عدم امکان پرداخت دستمزد در حد سایر مشاغل عنوان گردیده است. یعنی کشاورزان از نظر مالی پرداخت دستمزد قدرت رقابت با سایر مشاغل را ندارند.

منابع مورد استفاده

- ۱- آمار جمعیت شهری روستائی: از انتشارات سازمان برنامه و بودجه مرکز آمار ایران
- ۲- ادیبی، حسین: اکولوژی انسانی، محیط شناسی، از انتشارات مرکز هماهنگی مطالعات محیط زیست، دانشگاه تهران.
- ۳- سالنامه آماری کشور: سازمان برنامه و بودجه مرکز آمار ایران
- ۴- شناسنامه روستاهای کشور: سازمان برنامه و بودجه مرکز آمار ایران
- ۵- نوروزی، مهدی: بررسی وضع مهاجرت و ترک نسق زارعین در دهات حوزه عمل شرکتهای تعاونی تولید مرکز تحقیقات وزارت تعاون
- ۶- نشریات تحقیقات تعاونی دانشگاه تهران
- ۷- نشریات دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه آذربایجان.

پنبه تولیدی خود را با قیمت ۱۸۰۰۰ ریال بفروش برسانند بدین ترتیب چگونه میتوان انتظار داشت تولید کننده تشویق گردد و تولیدات خود را افزایش دهد. بنابراین برای دستیابی به هدف توسعه اقتصادی و رشد بخش کشاورزی میبایست اقداماتی در جهت بهبود وضع کشاورزی انجام شود. پیشنهادهاتی که در این زمینه به نظر میرسد به شرح زیر خلاصه میگردد:

- ۱- اقدام درجهت تثبیت قیمت کلیه تولیدات کشاورزی با توجه بهزینه تولید و تضمین خرید با حداقل قیمت تعیین شده بوسیله دولت.
- ۲- اقدام درجهت پرداخت وامهای دراز مدت و کم بهره و در مواردی نیز کمک بلاعوض به زارعین.
- ۳- اقدام درجهت ماشینی کردن کشاورزی از طریق خرید ماشین آلات بوسیله شرکتهای تعاونی روستائی.
- ۴- اقدام درجهت تسطیح اراضی زارعین باقیمت ارزان و دریافت بهای آن با قسط طویل المدت بمنظور امکان استفاده از ماشین آلات.
- ۵- اقدام در جهت توسعه منابع آب و آبیاری قطره‌ای و بارانی بمنظور حداکثر استفاده از آب موجود و کاهش میزان کاردستی.

